

Башманівська Л.А. Вивчення індивідуального стилю П. Тичини в школі // Вітражі: Збірник матеріалів викладацько-студентських наукових семінарів. – Житомир, 2011. – С. 16-19.

Вивчення індивідуального стилю П. Тичини в школі

У шкільному курсі української літератури частина монографічних тем завершується вивченням індивідуального стилю письменника, адже для глибокого осягнення змісту творів, необхідно усвідомити творчу індивідуальність митця, його авторський почерк. Найпоширенішим у літературознавчій науці є розуміння стилю як індивідуальної творчої манери окремого письменника, його мистецького таланту, неповторності. Літературознавчий словник-довідник дає таке визначення індивідуального стилю: «Індивідуальний стиль – іманентний (властивий його внутрішній природі) прояв істотних ознак таланту в конкретному художньому творі, мистецька документалізація своєрідності світосприйняття певного автора, його нахилу до ірраціонального чи раціонального мислення, до міметичних принципів (принципів уподібнення) чи розкутого образотворення, його естетичного смаку, що в сукупності формують неповторне духовне явище» [1, с. 312].

Загальні теми, проблеми отримують в індивідуальному стилі письменника свою мистецьку неповторність, оскільки автор художньо опрацьовує життєвий матеріал, пропускаючи його через себе. Проблемою індивідуального стилю займалися відомі вчені, методисти О. Білецький, Ю. Ковалів, Ю. Кузнецов, Л. Мірошніченко, Т. Гундорова, С. Жила, А. Ситченко, Г. Токмань, Л. Рудницька та інші.

Своєрідність бачення письменником світу може проявлятися в тематиці, системі художніх образів тощо. Навіть там, де зображуються одні й ті ж історичні події, може бути різний підхід і засоби типізації. Тематична спільність не виключає творчої своєрідності художнього зображення митця.

Але часто буває так, що уроки, де вивчається індивідуальний стиль письменника, недостатньо продумані, і завдання, які формулює вчитель, не спрямовують учнів на виділення головного, що визначає творчий почерк письменника. Тому робота над індивідуальним стилем вимагає зосередження уваги учнів над тим, що є найхарактернішим у творчості письменника. Іншими словами, потрібно простежити улюблені теми й проблеми, що хвилювали письменника, їх новаторський характер, найулюбленіші жанри, способи творення образів, особливості мови тощо.

На думку багатьох дослідників, стиль є найвищим ступенем художньої довершеності, якого досягають лише окремі майстри, тому не всі письменники мають свій стиль. А ось риси індивідуального стилю П. Тичини виразно помітні вже в ранніх його творах, хоча й зазнавали деяких змін протягом усієї творчості поета.

Щоб підвести учнів до усвідомлення індивідуального стилю П. Тичини, на початку вивчення його творчості учителю необхідно поставити перед учнями випереджувальні завдання, які вони виконуватимуть під час аналізу окремих його творів, звернути увагу на певні проблеми, наприклад: неологізми як необхідність точно й лаконічно змальовувати нові явища; народнопоетична основа творів П. Тичини; переосмислення поетом традиційних прийомів та образів-символів; зв'язки віршів поета з народною піснею; багатство ритміки та строфічної будови; афористичні вислови П. Тичини та ін.

Варто звернути увагу школярів на самотутні зображувально-виражальні мовні засоби в П. Тичини. Це тропи, віршова форма, поетичні фігури, звукове оформлення тощо. У його віршах зустрічаються оригінальні композиційні варіації, метричні та строфічні побудови, форма вислову. Наприклад, за шкільною програмою в 11 класі вивчається поезія «Арфами, арфами...». Весна в цьому вірші на перший погляд стандартно персоніфікована й зображена у вигляді молодої дівчини, але сама поезія відрізняється від віршів інших митців. Тут весна нібито озвучена, наповнена

різними кольорами. П. Тичина використовує такий художній засіб, як антитезу, що не часто зустрічається у віршах: «Сміх буде, плач буде Перламутровий...».

Особливою та яскравою є й інтимна лірика П. Тичини. Поезії «Ви знаєте, як липа шелестить» і «О панно Інно, панно Інно» мають індивідуальний Тичинівський почерк і давно вже стали українськими народними романсами, які часто можна почути у виконанні сучасних співаків.

Звертаємо увагу школярів і на пейзажні мініатюри П. Тичини. Варто наголосити на тому, що вони нагадують короткометражні фільми, оскільки в них передаються безперервні зміни та постійний рух. Наприклад, у вірші «Гаї шумлять» спостерігаємо рух легких хмарин і хвилювання нив, ластівку, яка купається в красі доквілля, як душа поета, і невеличкий гай, а річка «горить, тремтить... як музика».

У своїх віршах П. Тичина старанно дбає про відповідність композиції змістові, про точність вислову. У нього майстерно відшліфовані й філософська поема, і лірична мініатюра, і сюжетний вірш, і сонет тощо.

Однією із стильових рис творів П. Тичини є жанрова різноманітність. Є у поета і гімни, і пісні, і думи, і поеми, і казки. Він – майстер пейзажної, інтимної, філософської й громадянської лірики.

Стали крилатими такі вирази П. Тичини, як «Чуття єдиної родини», «Стою мов скеля непорушний», «Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була», «О земле, велетнів роди!» тощо.

Звертаємо увагу школярів і на яскраві неологізми, які зустрічаються у творах П. Тичини: яблуневоцвітно, легкокрильно, брунькоцвіт, сонцебризний, злотоцінно, бистрозір тощо.

Оскільки П. Тичина сам був чудовим музикантом і сприймав світ через музику й пісню, він дбав про звукову інструментовку віршів – риму, звуконаслідування, звукові повтори, асонанси, алітерації тощо. «Звукова інструментовка разом з ритмом створює особливу мелодійність віршованої мови, близьку до музики» [1, с. 62].

Працюючи над віршами «Арфами, арфами...», «Подивилась ясно...», «О панно Інно, панно Інно...», «Ви знаєте, як липа шелестить...», що вивчаються за шкільною програмою, прослідковуємо на уроці разом з учнями найбільш чіткі випадки звукової інструментовки, визначаємо їх змістове й ритмо-мелодійне значення. Варто наголосити на різноманітності ритміки, віршових розмірів у поета. Крім силабо-тонічної системи, П. Тичина звертається й до тонічного віршування.

І хоча шкільна програма, на жаль, не передбачає окремих годин на вивчення індивідуального стилю письменника, вчитель повинен все-таки виокремлювати ці години, оскільки при вивченні індивідуального стилю глибше сприймаються й засвоюються твори письменників, учні можуть краще підготуватися як до уроків літератури, так і до ЗНО, де містяться завдання за цитатою визначити, який це твір і хто є його автором.

Література:

1. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
2. Бандура О.М. Вивчення елементів теорії літератури в 9-11 класах. – К.: Радянська школа, 1989. – 158 с.